

Asklepion

Catharina Nord

Det är tidig morgon i Pergamon. Prästerna har tänt de heliga lamporna. Ljuset skulpterar mjukt kolonnernas rundning medan de mäktiga kapitälerna ligger i dunkel högt ovanför. De väcker gudarna genom att ta av skynten som täckt statyernas huvuden och ger dem mat att äta, den Gode Guden, God Lycka, Hygiea. Utanför väntar hundratals människor och i gryningen kommer de in, sjuka och handikappade, många svaga efter en lång färd. En del bärs på bår och några kommer i stället för den som inte orkade komma. I den första gårdens mitt står läkedomens gud Asklepios, en tillgänglig, vänlig gud som en enkel barfotaläkare. Människorna kysser och hyllar hans marmorstaty. Till honom vänder de sig med hopp om bot och lindring under den dag eller två de flesta besökare tillbringar här. Men för Aelius Aristides, en ung talare från en förmögen familj i Smyrna, blir det inte ett kort besök. Han kommer stanna i två år. Sedan lång tid har han plågats av febrar, magproblem och andningssvårigheter så till den grad att det hotat hans liv. Ingen läkare har kunnat hjälpa honom. Hans resa till Asklepion år 147 e. Kr. är en sista utväg, på uppmaning av guden själv. Vistelsen får avgörande betydelse för honom. Långt senare skriver han om

Asklepion ”som den skönaste platsen i världen”. Heliga källor i ett enormt gårdsrum omgärdade av magnifika kolonnader, bibliotek och tempel, utsmyckade med skulpturer och marmorornament. Få besökare kan ha undgått att ta intryck av denna storslagna plats och arkitektur.

I juli 2005 är det 38 grader i skuggan bland ruinerna av Asklepion i Bergama/Pergamon, västra Turkiet, ett av antikens tre stora medicinska centra. Av kolonnaderna återstår bara en ofullständig rad som restaurerats. Fantasin får fylla i det som jordbävningen på 300-talet e. Kr. förstörde. På marken ligger delar av kolonner som stora kuggjul av sten och uppradade fragment av utsirade arkitraver och kapitäl. Statyer och utsmyckningar är spridda på museer världen över. Asklepion återuppbyggdes aldrig efter skalven utkonkurrerad av den framväxande kristendomen. Renande och stärkande bad var en av de viktigaste behandlingarna som besökarna på Asklepion erbjöds. I torgets mitt finns resterna efter bassänger med heligt källvatten eller lera. Huggna trappor och murverk skevar och stenplattor i det dammiga gruset bär spår av oräknliga fotsteg. Asklepion var i bruk till och från i 800 år. Efter baden passerade

besökarna genom en underjordisk tunnel till *telesphorelon* för ytterligare bad och andra behandlingar. Tunneln är 80 meter lång och behagligt belyst uppifrån genom öppningar i taket. Kanske sjöng man under promenaden. Efterklngen i tunneln väcker associationer till medeltida kyrkliga processioner. *Telesphorelon* var i två våningar och den undre har klarat sig så bra att ruinen visar en rund byggnad med svällande höga valv på kraftfulla stöd som bar bjälklaget ovanför. I nischer finns badkar infällda. Av Asklepios-templet, anläggningens viktigaste byggnad, finns däremot bara delar av den runda basen kvar. Den Pantheon-liknande kupolen är helt borta men av huggna strödda stenar i grässlätten kan man ana att man nådde templet via en bred trappa.

Om aftonen tänder prästerna återigen de heliga lamporna och hjälper gudarna till vila. De besökare som valt att stanna över natten förs in i templet. I nischer i de tjocka murarna visas de plats att sova. Prästerna släcker ljuset och lämnar besökarna att i det kompakta mörkret möta Asklepios i drömmen där han ger råd och ordinationer för deras tillfrisknande. På morgonen uttolkar läkare svårtydda o dunkla meddelanden från natten. I Aristides drömmar ger Asklepios anvisning om bad, inte bara i Asklepios källa men även i vattendrag och till och med i havet. Aristides tar upprepade bad också under den kalla årstiden. Han undergår åderlätning och koppning, viss diet, han fastar och tar medic-

niska preparat. Han genomför fysiska träningsprogram dock inte överdrivet under den heta perioden. Gosskören sjunger hans egenhändigt skrivna dikter för att lindra hans melankoli. Allt enligt nattliga råd från Asklepios.

Aristides umgås också med andra intellektuella och konstnärer som vistas vid Asklepon. Efter en tid uppmanas han av Asklepios att återuppta sitt yrke som sjukdomen tvingat honom att lämna och han håller tal i Asklepios teater.

Solgasset skimrar över teaterns perfekta halvcirkel strax bakom kolonnaderna. En konstruktion stöttad av jord klarade skalven bättre än de tio meter höga kolonnerna. Arkeologerna har återställt de 3500 åskådarpplatserna och man drar nytta av den lilla teaterns enastående akustik i musikföreställningar idag. En liten temporär scen har byggts på platsen där Aristides höll sitt tal för tvåtusen år sedan. Scenens utsmyckade fond är däremot i spillror. Mellan stora block har en tistel trängt upp. En ödla pilar som en snabb skugga över ljusgrå sten in bakom sittplatsernas skulpterade lejonfötter.

Poesi och musik var inte de enda förströelserna för besökarna på Asklepon. Claudius Galenos, den förste läkaren som stakade ut vägen för biomedicinens utveckling genom sina dissektioner och ett omfattande författarskap, engagerades på Asklepon som ung läkare för att kirurgiskt åtgärda gladiatorernas skador efter deras sammandrabbningar. Han

arbetade vid Asklepion under många år och återställde besökande patienter ”till sunda vätskor” innan han gick vidare i karriären som livmedikus för den romerske kejsaren.

Aristides tillfrisknar under sin tid vid Asklepion och dör 63 år gammal trettio år senare. Han är då en berömd talare och författare. Men han har återvänt till Asklepion flera gånger under åren för nya konsultationer. Hans historia väcker många frågor runt läkedom. Vad gjorde honom frisk? Det finns inget självklart svar på den frågan. En del behandlingar och substanser som användes var direkt skadliga. Eller var kunskapen hos den tidens läkare om örter och kemiska substansers helande egenskaper kanske större än vi tror idag? Aristides berättelse är inte unik. Steninskrifter berättar om andra personers, både mäns och kvinnors, framgångsrika behandlingar. Däremot är inte misslyckandena representerade; de besökare som reste hem utan att ha fått den hjälp de ville ha, som kanske dog hemma efteråt. Var det Aristides starka tilltro till läkare och gudsord som hjälpte honom? Eller hans aktiva engagemang i sin egen behandling? Han hade hela tiden en läkare som sin samtalspartner men tog egna beslut. Gudens ord vägde tyngst. Han genomgick åderlätning enligt Asklepios direktiv i en omfattning som han blev avrådd från att göra av läkare - med positivt resultat. Man kan också fråga sig i vilken utsträckning det helt enkelt var Aristides personlighet som bidrog till att han övervann sin sjukdom. Galenos

beskrev honom som en stark själ i en svag kropp. Det tyder på livsvilja och envishet, ovilja att ge upp, att låta sjukdomen kuva. Det är också möjligt att egenskaper hos omgivningen mobiliserade läkande krafter i hans kropp. De vackra byggnaderna med behagligt svalkande bad i hetan, avslappnande och rogivande. Underhållning, konst och reflektion genom stimulerande samtal med andra människor i samma situation. En långsam återgång till hans profession. En lång period av vila och meningsfull aktivitet. Troligen är inte svaret på vad som gjorde Aristides frisk en enkel formel utan det var ett flerdimensionellt pussel som las ihop och återskapade hans hälsa. Kanske gav Aristides oss en berättelse där vi kan pröva våra föreställningar om framgångsrik rehabilitering.

Källor:

- Aristides, Aelius. Complete Works. Volume II. Orations XVII-LIII. Lieden. Brill. 1981.*
- Risse, Guenter B. Healing Bodies, Saving Souls. A history of Hospitals. New York and Oxford. Oxford University Press. 1999.*
- Pergamon. Istanbul. MERT Basım Yayincılık Dağıtım ve Reklamcilik, Tic. Ltd. Şti. 2004.*